

KRISER OG ETNOGRAFIEN

ANNIKA ISFELDT, STINE KRØIJER, LARS RICHARD RASMUSSEN,
ANJA SIMONSEN, JULIE NYGAARD SOLVANG OG HENRIK VIGH

Vi lever i en verden, hvor kriser er yderst præsent. Krig, biodiversitet, migration, klima og pandemier konstituerer et netværk af samtidige og gensidigt forbundne kriser, der udfordrer traditionelle forståelsesrammer (se ”Indledning” i *Tidsskriftet Antropologi* 91, *Kriser 1*). Ofte bliver krise som begreb benyttet i sociale, økonomiske og politiske sammenhænge, som når irregulær migration omtales ’migrationskrisen’, eller når oversvømmelser eller tørke, der samtidig leder til migration, kaldes for ’klimakrise’ i politiske diskussioner eller i nyhedsmedier. Når krisebegrebet benyttes så bredt og mangfoldigt, inviterer det til antropologisk nysgerrighed. For hvem er noget en krise, hvor, hvorfor og hvornår?

Nutidige antropologer har taget ’krise’ til sig som både et teoretisk begreb og et empirisk genstandsfelt (se ”Indledning” i *Tidsskriftet Antropologi* 91, *Kriser 1*). De antropologiske værker, der på overbevisende vis beskæftiger sig med krisebegrebet, formår ofte at koble et fokus på sammenfiltrering og kompleksitet med historisk dybe analyser. I deres artikel om kriser som kredsløb og cirkulation viser Julie Nygaard Solvang og Henrik Vigh med empirisk udgangspunkt i Ghana, hvordan det kritiske ikke blot er en undtagelsestilstand, men ofte en integreret del af værdikædens funktion. Vi skal med andre ord forstå ”kriser som langvarige og strukturelt forbundne processer snarere end som isolerede hændelser” (Solvang og Vigh, dette nummer).

Temporalitet og historie er derfor et vigtigt omdrejningspunkt for etnografiske studier af kriser. Gennem etnografisk feltarbejde blandt beboere i den tyske by Dresden, der oplevede store oversvømmelser i 2013, undersøger Kristoffer Albris i sin artikel fænomenet krisenostalg, dvs. hvordan beboerne erindrer ikke kun oversvømmelserne i 2013, men også andre store kriser såsom 2. verdenskrig, DDR-perioden og den tyske genforening. Det gør de med ambivalente følelser som fortvivlelse, sorg, håb og glæde. Historiske kriser bliver forbundet

med spørgsmål om identitet og tilhørsforhold til Dresden i nutiden trods den skade, disse store kriser også har forvoldt.

Kriser har altså afsæt i både fortiden og nutiden og, som Trine Mygind Korsby viser i sin artikel gennem begrebet 'temporær nærhed og fjernhed', også fremtiden. Fra krisenostalg i Dresden bevæger vi os over til et empirisk studie af, hvordan unge mindreårige kvinder på herberger for ofre for menneskehandel i Italien oplever det, som verdenssamfundet har kaldt for en moralsk krise og en nødsituation. Korsby viser, hvordan de unge kvinder – i stedet for at anse sig selv som ofre – forstår sig selv som handlekraftige personer, der erfarer deres situation med udgangspunkt i deres individuelle historie.

Empiriske studier som disse viser, at offentlige definitioner af, hvad krise er og består af, ofte ikke tager højde for de mangfoldige opfattelser og oplevelser af, hvad der udgør en krise og for hvem. Anja Simonsen viser i sit empiriske studie blandt private redningsaktører på Middelhavet, hvordan disse gennem deres arbejde med at redde menneskeliv ikke kun tillærer sig kropslige teknikker, som dygtiggør dem i bekæmpelsen af det, de anser som en humanitær krise, men også, hvordan det at være vidne til, at folk på flugt mister livet eller er lige ved at dø, men bliver reddet i sidste øjeblik, giver dem redskaber til at forsøge at påvirke offentlige debatter om den såkaldte migrationskrise. For dem er krisen ikke bevægelsen af folk på flugt, men derimod den marginalisering af menneskeliv, der finder sted, når folk finder det nødvendigt at flygte i usikre gummibåde, og det er netop dette narrativ, de kæmper for skal høres politisk.

Politisk kommunikation er dermed et vigtigt omdrejningspunkt, når vi skal forstå krise som empirisk erfaret virkelighed. Annika Isfeldt, Emilie Munch, Kristoffer Albris og Anders Bloks artikel undersøger, hvad der sker med kampen for klimaet, når to store kriser lapper ind over hinanden. Mere specifikt viser de, hvordan covid-19-pandemien skaber en slags momentært moralsk sammenbrud (Zigon 2007) blandt grønne civilsamfundsgruppers reaktioner og måder at kommunikere offentligt på i forhold til kampen for klimaet, da almindelige normer til dels sættes ud af kraft og krisefortællingen om corona åbner rum for både tvivl og håb om en 'grøn genstart'. Claire Dungeys empiriske studie i Storbritannien viser modsat, hvordan staten i form af lokale myndigheder brugte coronapandemien som en mulighed for at accelerere klimamål, da konteksten af de to overlappende kriser tillod et hurtigere tempo i implementeringen af nye klimatiltag og mindre synlige magtbeføjelser. Hendes artikel viser derfor, hvordan de politiske institutioner kan mobilisere krisefortællingen til specifikke dagsordener. Hun tilføjer dermed et vigtigt perspektiv i forhold til empiriske studier og analyser af kriser, nemlig magt og politik.

Politik og krise er også omdrejningspunktet for Matti Weisdorfs artikel, hvor han under feltarbejde blandt biologer stiller spørgsmålene: Hvis krise? Hvilken politik? Hvor en lang række forskere og mange andre aktører taler om biodiversitet som essentiel for menneskets overlevelse og videre skæbne, viser Weisdorf, hvordan biologer i et forsøg på at forankre omsorg for biodiversitet forstår dette som en æstetisk krise, der, som han skriver, ”truer med at kvæle den farve og livskraft, der gør [vores] liv på denne planet glædeligt og værd at leve” (Weisdorf, dette nummer). Lars Richard Rasmussen fortsætter i sit bidrag med at sætte spørgsmålstejn ved ”hvis krise” i sin undersøgelse af mistrivsel blandt unge i Danmark ved at stille sig kritisk over for, hvad det er, vi egentlig taler om, når vi taler om mistrivsel: ”Er det en diagnose, en følelse, en samfundstilstand – eller blot et begreb i krise?” (Rasmussen, dette nummer). Rasmussen argumenterer, hvordan mistrivsel og unges krise er et spejl af de strukturer, normer og begreber, vi lever med og taler igennem, og hvordan mistrivselskrisen ikke kun ligger i ungdommen, men i vores måde at begribe den an på.

Både med *Tidsskriftet Antropologi* 91, *Kriser 1*, og dette nummer 92, *Kriser 2*, håber vi at vise antropologiens særlige evne til at undersøge menneskets nære relation til sociale forandringer og politiske udviklinger og hermed kaste nyt lys på de samfundsproblematikker, der kan opstå under nye og gamle kriser.

Litteratur

Isfeldt, Annika, Anja Simonsen, Julie Nygaard Solvang og Henrik Vigh. 2025. ”Krisen og antropologien: Indledning”. *Tidsskriftet Antropologi* 91:3-16. <http://tidsskrift.dk/tidsskriftetantropologi/issue/view/12467/2873>.

Zigon, Jarrett. 2007. ”Moral Breakdown and the Ethical Demand: A Theoretical Framework for an Anthropology of Moralities”. *Anthropological Theory* 7(2):131-50. <https://doi.org/10.1177/1463499607077295>.